

op reis met Ol de mol
Groep 1 en 2 (3)

van buiten leren

Ontdek het Oldambt
spelenderwijs

Inhoudopgave

3	Zo werkt het
4	Kijk het landschap
7	Over het water
10	Op de boerderij
14	In de kerk
17	Naar de vesting
19	Extra thema: Bij de molen
22	Afbeelding Ol de mol

Ol de mol

In groep 1 en 2 staat Ol de mol centraal. Ol de mol heeft het de hele dag druk met het graven van gangen en het zoeken naar eten. Hij houdt vooral van regenwormen, slakken en lekkere vette vliegen. Ol is net als alle mollen bijna blind. Hij ziet erg weinig, maar hij kan wel heel goed horen en nog beter voelen. Dat doet hij vooral met z'n snorharen. Als hij boven de grond komt moet hij oppassen voor een roofvogel, een reiger, een ooievaar of een vos. Ook moet hij niets hebben van droogte of juist van veel water. Gelukkig kan Ol wel goed zwemmen.

Ol de mol zorgt ervoor dat de diverse thema's voor de kinderen betekenis krijgen. Hiervoor wordt een opzegversje gebruikt. U kunt de rol van Ol naar eigen idee en inzicht vergroten of verkleinen. U introduceert naar keuze Ol de mol. Het is handig om hierbij gebruik te maken van een knuffel of een handpop. Als introductie kunt u bijvoorbeeld zorgen voor een echte molshoop met een briefje waar het opzegversje op ligt of ingestoken zit. Na het opzeggen van het versje komt Ol tevoorschijn en ontstaat er een gesprekje tussen de kinderen en Ol. Waar komt hij vandaan? Wat komt hij doen? Een andere manier van introduceren kan natuurlijk ook. Wanneer u bekend bent met verhalend ontwerpen kunt u de kinderen ook zelf laten invullen waar Ol vandaan komt, hem een plekje in de klas laten geven en activiteiten in voegen rondom het dier de mol.

De thema's

De thema's die aan de orde komen in het project Van Buiten Leren hebben vooral te maken met de watergeschiedenis van het Oldambt. De lage ligging van het Oldambt ten opzichte van het zoute en zoete water heeft veel consequenties gehad voor de ontwikkeling van het gebied. De aanwezigheid van polders, grote boerderijen, kanalen, sluizen en de plaats van dorpen, kerken, vestingen en schansen hebben allemaal hun oorsprong in dit waterverleden.

Met name in de lessen voor de bovenbouw speelt dit verband een rol. In de onderbouw komt dit minder duidelijk naar voren. Wel is er voor gekozen in alle bouwen dezelfde thema's aan de orde te laten komen, zodat er schoolbreed aan het project kan worden deelgenomen.

Elk thema wordt door middel van een vaste indeling beschreven. De volgorde van de thema's staat niet vast. Ook zullen niet alle thema's even relevant zijn voor uw groep.

U kunt de beschreven lesideeën op de voor u meest prettige wijze in uw lessen inpassen en uitbreiden met bijpassende opdrachten, verwerkingen en activiteiten.

De volgende thema's worden uitgewerkt: kijk het landschap, over water, op de boerderij, in de kerk, naar de vesting en bij de molen.

Elk thema heeft de volgende indeling:

- Inleiding
- Verdieping
- Er op uit
- Verwerking
- Bestaand materiaal
- Boekentips

Het opzegversje van Ol

Ol de mol
 Kom uit je hol
 Vertel ons gauw
 Heb je iets gehoord?
 Heb je iets gezien?
 Heb je iets geroken misschien?

Ol de mol
 Kom uit je hol
 Wees maar niet bang
 Heb je voor ons allemaal
 Weer een nieuw verhaal?

Hoofdstuk I Kijk het landschap

Inleiding

Start met het opzegversje en verwerk onderstaande informatie in een verhaal.

Ol vertelt over een droom. Hij droomde dat z'n poten nat werden. Mollen houden helemaal niet van water, maar gelukkig kunnen ze goed zwemmen. En dat was ook wel nodig. Er kwam steeds meer en meer water. Ol moest erg hard en lang zwemmen. Gelukkig was er ineens een droge plek, daar kon hij even uitrusten en een beetje bijkomen van de schrik. Op dat moment werd Ol wakker. Pffff...gelukkig. Zijn slaapplekje was droog, hij had geen natte poten en er was geen water te bekennen. Hij kroop maar eens even naar boven. Even buiten kijken, misschien kon hij nog wel een vette vlieg vangen.

Vervolgens vertelt Ol hoe het boven de grond was. Helaas kon hij niet zoveel zien. Mollen zien nu eenmaal slecht. De ene kant op kon hij echter heel ver kijken. Scherp was het natuurlijk niet, maar er waren geen huizen, gebouwen, fabrieken, auto's. Niets, helemaal niets. Hier en daar zag hij wel iets vaags. Misschien bomen of een huis? Als hij z'n kopje draaide en de andere kant op keek zag hij wel iets vlak voor z'n neus. Hij moest omhoog kijken, het leek wel een berg. En boven op de berg stond een dier. Welk dier het was kon Ol niet zien.

Hebben jullie al een idee waar Ol naar boven was gekomen?

De kinderen kunnen ook vragen stellen.

Rook je ook iets Ol?

Maakte het dier ook geluid?

Hoorde je nog iets anders?

En voelde je ook iets Ol?

Ol rook gras en de aarde rook naar de zee. Tja en wat stond er nou voor dier op die gekke berg. Het dier maakte ook geluid en het klonk als 'bèèèèèè'. Ook even goed ruiken.....het rook naar schap. Toen hij z'n kop wat verder boven de grond stak voelde en hoorde hij de wind. Poe, het waaide hier behoorlijk. Ol was in de polder terechtgekomen. En de berg die hij zag was een dijk. Vaak lopen op de dijk schapen.

Voer met de kinderen een gesprek over de polder, bijvoorbeeld aan de hand van de volgende vragen:

Hoe ziet de polder er uit?

Wie is er wel eens geweest?

Wat zie je allemaal in een polder?

Waar is een dijk voor?

Misschien had de droom van Ol wel met vroeger te maken. Heel lang geleden bestonden er geen polders. Soms stormde het erg hard. Het water van de zee (de Dollard) stroomde het land in en de rivieren stroomden over. De mensen bouwden wel dijken, maar die waren niet zo stevig. Niet iedereen had er zin in om te zorgen dat de dijken stevig bleven. Sommige dijken konden het water niet tegen houden en gingen stuk, ze braken door. Het was natuurlijk helemaal niet leuk wanneer alles steeds overstroomde en je elke keer je huis opnieuw moest opbouwen. Gelukkig zorgden de mensen er toen voor dat er hoge stevige dijken werden gebouwd. Zo kwam er zelfs nieuw land bij. Dat nieuwe land werd een polder genoemd. De polders bestaan nog steeds. Hier in de buurt staan vaak grote boerderijen en de boeren verbouwen er graan. Op andere plekken in Nederland zijn er ook weilanden in de polder waar koeien en schapen lopen.

Het is best een moeilijk verhaal. Heeft er iemand wel eens dijkjes gebouwd op het strand? We kunnen het ook proberen in de watertafel of in de zandbak.

Verdieping

In de zandtafel

Experimenteer met het bouwen van dammen en dijken door in de watertafel of in de zandbak dijken te bouwen van zand en er voorzichtig water in te laten stromen om te kijken wat er gaat gebeuren. Laat de kinderen ook experimenteren met allerlei materialen die kunnen helpen om dijken te verstevigen (denk aan takjes, ijscostokjes, steentjes, klei).

Grondsoortenonderzoek

Ol de mol komt allerlei verschillende grondsoorten tegen als hij aan het graven is. Laat hem bijvoorbeeld een aantal soorten meenemen. Denk hierbij aan zand, tuingrond, kleigrond, potgrond. Laat de kinderen de verschillende soorten grond onderzoeken door goed te voelen, te ruiken en te kijken door bijvoorbeeld het gebruik van een vergrootglas.

De kinderen proberen antwoorden te vinden op de volgende vragen:

Hoe vochtig is het?

Welke verschillen kun je ontdekken?

Zitten er planten of delen van planten in?

Zitten er diertjes in?

Wat zie je als je er met een vergrootglas of loep naar kijkt?

Welke kleuren zie je?

Kun je ook iets ruiken?

Laat de kinderen ook voelen met een blinddoek voor.

Kijk om je heen

Ol de mol vertelde wat hij allemaal zag, voelde, hoorde en rook toen hij boven de grond kwam.

Wat kun je allemaal zien, voelen, horen en/of ruiken als je buiten bent? U kunt hiervoor met de kinderen op het schoolplein gaan staan en deze vragen bespreken. U kunt de kinderen ook allerlei dingen laten bedenken die ze in de omgeving kunnen tegenkomen. Woorden die met landschap te maken hebben: boom, bos, gebouw, huis, kerk, boerderij, molen, weg, sloot, meer, kanaal, fabriek, wei, akker, ...

Verteltafel/kijktafel

Op de verteltafel/kijktafel kunt u voorwerpen en afbeeldingen laten verzamelen die te maken hebben met het onderwerp. Vervolgens kunt u de verzamelde voorwerpen en afbeeldingen gebruiken voor het uitvoeren van verschillende opdrachten en activiteiten. U kunt denken aan:

- Plaatsen van woordkaarten
- Plaatsen van letterkaarten
- Voorwerpen e.d. bij elkaar zoeken met dezelfde letter/klank
- Rijnwoorden bedenken
- Over een voorwerp/afbeelding zoveel mogelijk laten vertellen
- Een kimpel doen met een aantal voorwerpen
- Een voorwerp beschrijven en laten raden welk voorwerp bedoeld wordt
- Voorwerpen en afbeeldingen laten rubriceren.
- Teloefeningen
- Begrippen oefenen (pak de middelste, de laatste, leg deze er naast....)

In het speellokaal

Op verschillende plekken in het speellokaal zijn banken en/of matten geplaatst. De banken zijn de dijken en de matten zijn de wat hoger gelegen plekken. Rondom de dijken (banken) en de hoger gelegen plekken (matten) ligt de polder. De kinderen mogen niet op de dijken komen, ze mogen er vrij tussendoor bewegen. U kunt hierbij verschillende opdrachten geven. De kinderen zijn schapen en grazen langs de dijken, ze dartelen als lammetjes door het land, ze rijden op een tractor, ze graven in de grond, ze kijken door een verrekijker op zoek naar vogels, ze zijn zelf vogels. Op het moment dat u roept: 'Het water komt eraan', rennen alle kinderen naar een dijk en/of een hoger gelegen stukje land dat niet onder water loopt.

Bovenstaande kunt u uitbreiden door op een aantal plaatsen twee of meer stokken evenwijdig aan elkaar neer te leggen. Deze stokken vormen slootjes in de polder. De kinderen huppelen, dansen, springen, rennen, lopen door de polder en springen over de slootjes. Totdat u roept: 'Het water komt er aan', waarna ze allemaal een droog plekje op zoeken.

Er op uit

U gaat met de kinderen naar buiten, zo mogelijk naar een plek waar dit landschap is te zien, maar een natuurgebied of bos kan ook.

Voor opdrachten zie het kopje 'Bestaand materiaal'. In het project 'Ontrafel je omgeving' voor groep 1 t/m 4 worden verschillende lesideeën aangereikt die ingaan op de omgeving. Deze suggesties passen goed bij het thema landschap.

Verwerking

Ook hier kunt u gebruik maken van de lessuggesties die worden genoemd in 'Ontrafel je omgeving'. Houd tijdens de projectperiode kringgesprekken in de klas samen met Ol. De kinderen kunnen aan Ol vertellen en laten zien wat ze hebben geleerd, wat ze ontdekt hebben, wat ze gemaakt hebben. U kunt Ol vragen laten stellen om de kinderen uit te dagen aan Ol te vertellen wat ze te weten zijn gekomen.

U kunt één van de kinderen Ol de mol laten spelen. Om kinderen in de rol van Ol te laten komen kunt u een simpel maskertje gebruiken. Afhankelijk van de mogelijkheden kan het 'verkleedpak' van Ol worden uitgebreid. Het dramatiseren van Ol kan in de speelhoek of in de kring.

Bestaand materiaal

Ontrafel je omgeving www.kunststationcultuur.nl > Lesmateriaal > Erfgoed in 9 thema's > Onderbouw primair onderwijs > Ontrafel je omgeving

Bekijk bijvoorbeeld:

Les 1, blz. 10 t/m 12 algemene kennismaking met landschap

Les 2, blz. 13 t/m 16 naar buiten en de omgeving ontdekken met de zintuigen

Les 3, blz. 17 t/m 21 diverse verwerkingsopdrachten over het thema landschap

Op de website www.mindmappenmetkleuters.nl vindt u informatie over het maken van een mindmap met kleuters. Het thema 'landschap' kan goed uitgewerkt worden in een mindmap.

Op de website www.digischool.kennisnet.nl worden veel lesideeën over allerlei thema's aangereikt. U dient echter wel lid te worden van een community. Dit is kosteloos.

Boekentips

Kleine man gaat fietsen - Fran

De natuur van dichtbij en veraf – René Mettler

In het bos – James Gourier

Het BomenBloemenBeestenBuitenboek – Anneke Huizing

De gele ballon – Charlotte Dematons (ook als reuzenprentenboek)

Keepvogel, Het diepste gat – Wouter van Reek

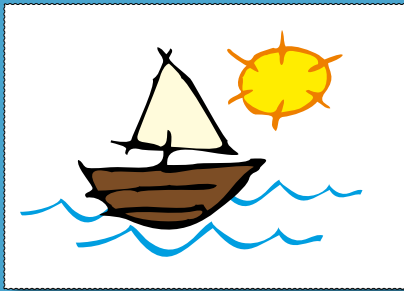
Kikker en het water – Max Velthuijs

Overzee – Annemarie van Haeringen

Bontje het katje van de molenaar – Gretchen Woelfle (dit is een historisch boekje en niet in eerste instantie bedoeld voor kleuters. Bij de grote tekeningen is wel een mooi verhaal te vertellen. Het verhaal gaat over een grote overstroming in de 15e eeuw, waarin een kat een baby redt.)

Hoofdstuk 2 | Over water

Inleiding

Start met het opzegversje en verwerk onderstaande informatie in een verhaal.

Ol komt tevoorschijn en is nog helemaal van de kaart. Hij had z'n kopje weer eens boven de grond gestoken en had rustig rondgekeken. Hij wilde graag goed aan de kinderen vertellen wat hij zag en hoorde en rook. Dus nam hij alle tijd om de omgeving goed in zich op te nemen. Maar toen was daar ineens..... Brrr Ol wordt weer helemaal zenuwachtig als hij er aan terug denkt.

Gelukkig kon hij net op tijd weer onder de grond duiken. Voordat hij zo schrok keek hij dus rustig om zich heen. Hij kon zien en ruiken dat er water in de buurt was. Ook de aarde rook naar water. Hij kon het ook horen, water maakt eveneens geluid. Hij hoorde nog andere geluiden. Een soort toeter die pijn deed aan z'n oren en iets dat leek op tjoeke tjoeke puf prrrt tjoeke tjoeke puf prrrt.... Het leek wel een machine. Eerst dichtbij en toen verder weg. Het machineachtige ding bewoog dus. Ol zag nog iets dat bewoog. Hij kon het niet scherp zien, helaas is dat een groot probleem voor mollen. Hij zag dat er iets omhoog ging, heel langzaam en daarna ging het heel langzaam weer naar beneden. Ol probeerde scherper te zien, wat was dat toch voor een ding? Het was wel heel groot. Opeens.....!!! Geluid van vleugels, dat betekent gevaar!! Daar, een grote snavel. Help!!!!.....een reiger!!! Zo snel als hij kon dook Ol onder grond....pffffffft dat was op het nippertje.

Hebben jullie al een idee waar Ol naar boven was gekomen?

De kinderen kunnen ook vragen stellen.
 Rook je ook iets Ol?
 Maakte het dier ook geluid?
 Hoorde je nog iets anders?
 En voelde je ook iets Ol?

Ol had z'n kop boven de grond gestoken langs de walkant van een kanaal. De geluiden die hij hoorde waren o.a. van een scheepshoorn en van een schip dat door het kanaal voer. Het op neer bewegende ding was een brug. Een sluis zou ook kunnen, maar die gaat niet omhoog en naar beneden.

U houdt een gesprekje over kanalen en andere waterwegen/wateren in het algemeen, maar vooral ook in de buurt.

Welke heb je wel eens gezien of waar ben je wel eens geweest? Heb je wel eens gevaren? Wat zie je allemaal bij het water? Kun je nog meer geluiden bedenken die bij water horen?

Verdieping

U kunt naar keuze ingaan op diverse aspecten van water. Aansluitend op het thema kunt u met de kinderen aan de slag over het leven op, bij en in het water. U kunt dit uitbreiden met watergebruik en de eigenschappen van water.

Leven op, bij en in het water

Welke dieren en planten leven er in en bij het water?

Op welke manier kun je over het water varen en iets over het water vervoeren? Waarom worden er spullen vervoerd over het water? Waar gaan de schepen naar toe?

In de bouwhoek en de watertafel

U kunt de kinderen laten experimenteren met het bouwen van bruggen en sluizen in de bouwhoek en in de watertafel. Op de sites www.ontdekplek.nl en www.encyclopedoe.nl is meer informatie te vinden, zoals een animatiefilmpje over de werking van een sluis. Het kan u op ideeën brengen om daadwerkelijk de werking van een sluis te laten zien.

U vindt er ook een verhaaltje over een kabouterdorp. De kabouterbewoners besluiten een brug te bouwen.

Eigenschappen van water

In de watertafel kunnen de kinderen ontdekken welk materiaal en welke voorwerpen kunnen drijven en zinken. Laat ze ook ontdekken dat er kracht voor nodig is om drijvende voorwerpen onder water te duwen. De krachtinspanning verschilt per materiaalsoort.

Op een vergelijkbare manier kunt u ook laten ontdekken dat sommige stoffen oplossen in water en andere niet. Als u er nog dieper op in wilt gaan kan ook het proces van verdampen en condenseren aan bod komen.

Voor meer ideeën kunt u kijken op: www.techniekinjeklas.nl/home/opdrachten/watertafel en www.proefjes.nl/categorie/water

Watergebruik

Je hebt voor veel verschillende dingen water nodig, bijvoorbeeld om te drinken, te koken, te wassen, planten te laten groeien, te leren zwemmen, af te koelen.

Dit onderdeel staat echter vrij ver af van het thema water zoals bedoeld in dit project en wordt daarom niet verder uitgewerkt.

Verteltafel/kijktafel

Op de verteltafel/kijktafel kunt u voorwerpen en afbeeldingen laten verzamelen die te maken hebben met het onderwerp. Vervolgens kunt u de verzamelde voorwerpen en afbeeldingen gebruiken voor het uitvoeren van verschillende opdrachten en activiteiten. U kunt denken aan:

- Plaatsen van woordkaarten
- Plaatsen van letterkaarten
- Voorwerpen e.d. bij elkaar zoeken met dezelfde letter/klank
- Rijmwoorden bedenken
- Over een voorwerp/afbeelding zoveel mogelijk laten vertellen
- Een kimpel doen met een aantal voorwerpen
- Een voorwerp beschrijven en laten raden welk voorwerp bedoeld wordt
- Voorwerpen en afbeeldingen laten rubriceren.
- Teloefeningen
- Begrippen oefenen (pak de middelste, de laatste, leg deze er naast....)

Er op uit

Afhankelijk welke onderdelen van het thema u centraal stelt, kunt u een bezoek brengen aan:

- Een sloot of meertje in de buurt van de school
- Een natuurgebied met waterpartijen in de buurt van de school
- Een brug en/of sluis in de buurt van de school
- Eén van de (museum)gemalen
- Eén van de poldermolens

Verwerking

Voor meer lesideeën over water kunt u kijken onder het kopje 'Bestaand materiaal'.

Bij het thema molens vindt u lessuggesties over bijvoorbeeld de poldermolen.

Houd tijdens de projectperiode kringgesprekken in de klas samen met Ol. De kinderen kunnen aan Ol vertellen en laten zien wat ze hebben geleerd, wat ze ontdekt hebben, wat ze gemaakt hebben.

U kunt Ol vragen laten stellen om de kinderen uit te dagen aan Ol te vertellen wat ze te weten zijn gekomen.

U kunt één van de kinderen Ol de mol laten spelen. Om kinderen in de rol van Ol te laten komen kunt u een simpel maskertje gebruiken. Afhankelijk van de mogelijkheden kan het 'verkleedpak' van Ol worden uitgebreid. Het dramatiseren van Ol kan in de speelhoek of in de kring.

Bestaand materiaal

Excursies en leskisten, bijvoorbeeld over de eigenschappen van water, hout, lucht, steen en vuur.
www.heemtuin.com

Meer informatie in het linkermenu onder de knop 'Leren over water'. www.hunzeenaas.nl

Op de website www.mindmappenmetkleuters.nl vindt u informatie over het maken van een mindmap met kleuters. Het thema 'water' kan goed uitgewerkt worden in een mindmap.

Op de website www.digischool.kennisnet.nl worden veel lesideeën over allerlei thema's aangereikt. U dient echter wel lid te worden van een community. Dit is kosteloos.

Boekentips

Kikker en het water – Max Velthuijs
De rivier – Bernadette Watts
Overzee – Annemarie van Haeringen

Hoofdstuk 3 | **Op de boerderij****Inleiding**

Start met het opzegversje en verwerk onderstaande informatie in een verhaal.

OI komt helemaal vrolijk tevoorschijn. Hij had een ontzettend gezellige dag en heeft veel nieuwe vrienden leren kennen. Natuurlijk had hij weer eens een nieuwe gang gegraven. Zoals altijd was hij erg nieuwsgierig en nam hij ook even een kijkje boven de grond. Op dat moment had hij er nog geen idee van dat het een hele drukke dag ging worden. Hij zag een soort huis, maar wel heel groot. Er zaten ontzettend grote deuren in. OI probeerde scherper te zien, maar ja....., zoals je weet kan een mol niet zo goed zien. OI werd er een beetje bozig van. Terwijl hij zat te turen en te turen hoorde hij ineens een enorm lawaai. Hij draaide zich om en zag een enorm groot ding op hem afkomen. Hij kon nog net op tijd z'n kop terugtrekken. Poe! Dat was op het nippertje. Voorzichtig stak hij opnieuw z'n kop boven de grond. Oei, heel dichtbij hem stond een soort vogel. Dat was wel even schrikken, want sommige vogels vinden een mol wel een lekker maaltje. Deze vogel had het erg druk met pikken, ze pikte steeds iets van de grond. Wat dat was, dat kon OI niet goed zien.

Hebben jullie al een idee waar OI naar boven was gekomen?

De kinderen kunnen ook vragen stellen.
 Rook je ook iets OI?
 Maakte het dier ook geluid?
 Hoorde je nog iets anders?
 En voelde je ook iets OI?
 Kun je nog iets vertellen over het huis?
 Kun je nog iets vertellen over het grote ding?
 Zag je nog meer dieren?

OI was tevoorschijn gekomen op het erf van een boerderij. Het grote ding was een tractor en de vogel die OI zag was een kip. Hij maakte die dag kennis met nog veel meer dieren.

Verdieping**Een kringgesprek**

Met de kinderen kunt u praten over hoe een boerderij er uit ziet, welke dieren er wonen, wat doe je op een boerderij, wie wonen en werken er op een boerderij, welke machines gebruikt de boer, waar zie je meestal een boerderij, wat hoort er allemaal bij een boerderij, staat er een boerderij in de buurt, de ene boer heeft koeien en soms ook paarden of varkens of schapen of kippen, een andere boer heeft geen dieren, maar verbouwt van alles.

OI de mol heeft veel vriendjes gemaakt.

Met de kinderen kunt u praten over vriendschap. Wanneer is iemand je vriendje, wat doe je samen met je vriendjes, heb je wel eens ruzie, hoe krijg je ruzie, hoe kun je het weer goedmaken, mag iedereen meespelen, hoe laat je zien dat je iemand aardig vindt?

Een gesprek over dit thema kan ondersteund worden met afbeeldingen van bijvoorbeeld spelende kinderen, kinderen die elkaar een hand geven, kinderen die ruzie maken etc.

De boerderij vroeger en de boerderij nu.

U kunt met de kinderen praten over het gebruik van machines op de boerderij. Vooral kinderen die op een boerderij wonen, in de buurt van een boerderij wonen of op een andere manier het boerenbedrijf beter kennen kunnen hier wel iets over vertellen. Grote tractoren en combines spreken tot de verbeelding. Ook het melken van de koeien gaat met machines. Vroeger waren deze machines er nog niet. Hoe ging het toen? Denk hierbij aan het inzetten van paarden en het oogsten met de hand, het melken met de hand enz.

Van graan naar brood en/of van melk naar kaas.

Binnen het thema 'De boerderij' kunt u dieper ingaan op de verwerking van graan en melk. In dit lespakket worden hiervoor geen extra lessuggesties gegeven.

Wel kunt u gebruik maken van de lesideeën die bij het extra thema molens worden genoemd.

Verteltafel/kijktafel

Op de verteltafel/kijktafel kunt u voorwerpen en afbeeldingen laten verzamelen die te maken hebben met het onderwerp. Vervolgens kunt u de verzamelde voorwerpen en afbeeldingen gebruiken voor het uitvoeren van verschillende opdrachten en activiteiten. U kunt denken aan:

- Plaatsen van woordkaarten
- Plaatsen van letterkaarten
- Voorwerpen e.d. bij elkaar zoeken met dezelfde letter/klank
- Rijmwoorden bedenken
- Over een voorwerp/afbeelding zoveel mogelijk laten vertellen
- Een kimpel doen met een aantal voorwerpen
- Een voorwerp beschrijven en laten raden welk voorwerp bedoeld wordt
- Voorwerpen en afbeeldingen laten rubriceren.
- Teloefeningen
- Begrippen oefenen (pak de middelste, de laatste, leg deze er naast....)

In het speellokaal

De kinderen bewegen kriskras door de zaal. U maakt allerlei dierengeluiden. De kinderen kunnen proberen het dier dat bij het dierengeluid hoort na te doen (dit is niet bij elk dier gemakkelijk te doen). Op het moment dat u een geluid laat horen van een dier dat niet op de boerderij woont 'bevriezen' de kinderen.

Er op uit

Bezoek een boerderij in de buurt. Bekijk samen met de kinderen de buitenkant en de binnenkant van de boerderij. Mogelijk zijn er dieren en/of diverse machines. Laat de kinderen vertellen over wat ze zien, horen, ruiken en voelen. In de klas vertellen de kinderen (aan Ol de mol) wat ze hebben gezien, gehoord etc. Wat was het mooiste, leukste, meest grappige, spannendst.

Natuurlijk is het ook mogelijk Ol mee te nemen naar de boerderij. Door Ol vragen te laten stellen kunt u de nieuwsgierigheid van de kinderen aanwakkeren en ze allerlei dingen laten ontdekken. Misschien vraagt hij zich af hoe groot de schuur van de boerderij is. Laat de kinderen de ruimte van de schuur ervaren door stappen te tellen of door elkaar de hand te geven en een lange rij te maken van muur tot muur. Voor suggesties kunt u ook gebruik maken van het project "Kijk een huis" van Kunst-Station C. Zie hiervoor Bestaand materiaal.

Ook bent u van harte welkom op museumboerderij Hermans Dijkstra in Midwolda. Het is mogelijk om hier een aantal voorwerpen te lenen en deze in de klas te laten zien, er over te praten en ten toon te stellen. Een bezoek wel graag plannen op een maandag, dinsdag of woensdag. Rondkijken en rondleiden doet u in principe als leerkracht zelf met behulp van ouders.

Bij een bezoek aan deze museumboerderij kunt u ingaan op de verschillen tussen vroeger en nu. Dit kan worden versterkt wanneer u daarnaast een bezoek brengt aan een 'moderne' boerderij die in bedrijf is.

Kiest u voor een verdiepingsthema van graan tot brood of van melk tot kaas dan is een bezoek aan een bakker, een molen (zie extra thema) of een kaasboerderij een mooie aanvulling.

Verwerking

U kunt de vertel/kijktafel aankleden door samen met de kinderen foto's te maken van allerlei onderdelen van de boerderij, denk aan deur, raam, dak, stal, schuur, enz. Hierbij maakt u woordkaarten. Natuurlijk wordt er extra aandacht besteed aan de letter van de week.

Laat de kinderen schilderijen maken van een boerderij. Een groepswerk maken door een boerderij en de omgeving op een stuk behangpapier te laten schilderen door een aantal kinderen kan ook.

Hang in de bouwhoek een plattegrond van een boerderij. De kinderen kunnen dit nabouwen en aankleden met dieren, landbouwmachines, meubels, enz.

Poot in een (glazen) pot of bak een aardappel of diverse graansoorten, zodat de kinderen de groei ervan kunnen volgen.

U kunt de speelhoek aankleden met knuffels van boerderijdieren, spelmateriaal als een kruiwagen met een hark en een schep, voerbakken, eventueel stro en hooi, verkleedkleden voor de boer en de boerin, grote (fiets) tractor, een bak met aardappels, korenaren, bieten.

U kunt de kinderen laten bedenken hoe ze hokken/hekken kunnen maken voor de dieren.

De watertafel kunt u vullen met graankorrels of maïskorrels in plaats van met water of zand.

Houd tijdens de projectperiode kringgesprekken in de klas samen met Ol. De kinderen kunnen aan Ol vertellen en laten zien wat ze hebben geleerd, wat ze ontdekt hebben, wat ze gemaakt hebben. U kunt Ol vragen laten stellen om de kinderen uit te dagen aan Ol te vertellen wat ze te weten zijn gekomen.

U kunt één van de kinderen Ol de mol laten spelen. Om kinderen in de rol van Ol te laten komen kunt u een simpel maskertje gebruiken. Afhankelijk van de mogelijkheden kan het 'verkleedpak' van Ol worden uitgebreid. Het dramatiseren van Ol kan in de speelhoek of in de kring.

Bestaand materiaal

Kijk een huis: www.kunststationcultuur.nl > Lesmateriaal > Erfgoed in 9 thema's > Onderbouw primair onderwijs > Kijk een huis

Bekijk bijvoorbeeld:

De praatplaat C, hierop is een boerderij afgebeeld.

Werkblad 4 voor groep 1 en 2: Zoek dezelfde woorden en vormen

Werkblad 5 voor groep 1 en 2: Huizen tellen

Werkblad 7 voor groep 1 en 2: Zoek de verschillen

Module 3 blz. 16: Opa's huis. In deze module worden de kinderen uitgenodigd een huis te bekijken.

U kunt in plaats van een huis voor een boerderij in de omgeving kiezen. De rol van pop Lena kunt u vervangen door Ol de mol.

Module 4 blz. 18: Excursie. Hier vindt u ideeën en tips voor een excursie, waaronder een kijkwijzer.

Op de website www.mindmappenmetkleuters.nl vindt u informatie over het maken van een mindmap met kleuters. Het thema 'boerderij' kan goed uitgewerkt worden in een mindmap.

Op de website www.digischool.kennisnet.nl worden veel lesideeën over allerlei thema's aangereikt. U dient echter wel lid te worden van een community. Dit is kosteloos.

Via SchoolTV Beeldbank kunt u diverse filmpjes laten zien. Zoek op de trefwoorden 'Tok, tok, tok', 'De oogstmachine' en 'De tractor en de ploeg'.

Boekentips

De verkippling – Tjibbe Veldkamp

Welkom op de boerderij – Lida Dijkstra

De boerderij – Lieve Boumans

Herrie op de boerderij – Stephanie Stansbie

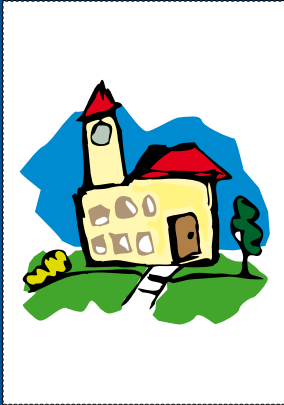
Mijn eerste 100 boerderijwoorden – uitgeverij Van Goor

Dieren op de boerderij – Henri Galeron

Op de boerderij – Liesbet Slegers

Hoofdstuk 4 | In de kerk

Inleiding

Start met het opzegversje en verwerk onderstaande informatie in een verhaal.

Ol komt nogal beduusd tevoorschijn en hij houdt z'n pootjes voor z'n oren. Natuurlijk had hij weer eens z'n kopje boven de grond gestoken. Telkens is het weer spannend waar hij terecht zou komen. Deze keer kwam hij net als anders heel voorzichtig boven. Wat zag hij daar een groot gebouw staan en er zaten grote en hoge ramen in. Een eindje verderop zag hij nog een soort gebouw, maar dat was heel erg hoog. Hij kon niet goed zien of de gebouwen aan elkaar vast zaten. Hij probeerde zo goed mogelijk te kijken, maar dat kostte hem erg veel moeite. Plotseling hoorde hij een enorm hard geluid. Hij schrok verschrikkelijk en dook meteen onder de grond. Het geluid dreunde nog na in z'n oren. Zelfs de grond trilde ervan. Het leek zelfs wel of hij het geluid nog steeds hoorde. Een soort 'boem', 'boem', 'boem'. Na een poosje hield het op. Ol stak z'n kopje nog eens boven de grond. Het geluid was weg, maar z'n oren suisden er nog van.

Hebben jullie al een idee waar Ol naar boven was gekomen?

De kinderen kunnen vragen stellen.
Rook je ook iets Ol?
Kun je nog meer vertellen over het gebouw?
Voelde je ook iets?

Ol is terecht gekomen in de buurt van een kerk. Hij schrok enorm van de kerkklokken, die geluid werden. Toen Ol later nog eens tevoorschijn kwam hoorde hij een heel mooi geluid. Dat was het geluid van een muziekinstrument (orgel) en mensen die samen zongen.

In een kringgesprek kan, samen met Ol, gesproken worden over kerken. Wat is een kerk? Wat doe je in een kerk? Ben je wel eens in een kerk geweest? Hoe zie een kerk er uit? Wat zie je allemaal in en buiten de kerk? Waar zie je meestal een kerk? Staat er een kerk in de buurt?

Verdieping

Hoe ziet de kerk er uit?

Dit thema gaat vooral over het kerkgebouw. Natuurlijk kunt u ook dieper ingaan op de betekenis van de kerk en het geloof. In dit lespakket worden over dit onderwerp geen lessuggesties gegeven.

In het kringgesprek is al uitgebreid gesproken over wat een kerk is en wat je in en rondom een kerk allemaal ziet. Denk hierbij aan beelden, boeken, banken, een preekstoel, een kerkhof met graven en grafstenen, in de kerk zie je soms ook grafstenen, allerlei versieringen, een orgel, grote lampen (kroonluchters). Het zijn voor de kinderen lastige begrippen, het is dan ook het mooiste wanneer u in de gelegenheid bent om een kerk te bezoeken. U kunt ook Ol een rol geven in het 'verkennen' van een kerkgebouw.

Sommige kerken zijn al heel lang geleden gebouwd en dus al erg oud. Waaraan zou je kunnen zien dat een kerk al heel oud is?

De klokkentoren

De meeste kerken hebben een toren, waarin de kerkklokken hangen. Sommige klokken luiden elke dag bij elk uur. Er zijn ook kerkklokken die alleen luiden als er een kerkdienst is of wanneer er een bijzondere gebeurtenis plaatsvindt.

Muziek in de kerk

Een muziekinstrument dat je vooral in kerken ziet is het orgel. Dit is het grootste muziekinstrument van de wereld. Iedereen heeft wel eens op een fluitje geblazen. Zo werkt een orgel ook. Het zijn heel veel fluiten bij elkaar. Grote en kleine, lange en korte, dikke en dunne fluiten. Als er lucht doorheen gaat komt er geluid uit en al die verschillende lengtes, diktes en groottes zorgen voor verschillende geluiden. U kunt het laten horen door op de lange en korte delen van een blokfluit te spelen of op verschillende flessen te blazen.

Zie 'Bestaand materiaal'

Verteltafel/kijktafel

Op de verteltafel/kijktafel kunt u voorwerpen en afbeeldingen laten verzamelen die te maken hebben met het onderwerp. Vervolgens kunt u de verzamelde voorwerpen en afbeeldingen gebruiken voor het uitvoeren van verschillende opdrachten en activiteiten. U kunt denken aan:

- Plaatsen van woordkaarten
- Plaatsen van letterkaarten
- Voorwerpen e.d. bij elkaar zoeken met dezelfde letter/klank
- Rijnwoorden bedenken
- Over een voorwerp/afbeelding zoveel mogelijk laten vertellen
- Een kimpel doen met een aantal voorwerpen
- Een voorwerp beschrijven en laten raden welk voorwerp bedoeld wordt
- Voorwerpen en afbeeldingen laten rubriceren.
- Teloefeningen
- Begrippen oefenen (pak de middelste, de laatste, leg deze er naast....)

In het speellokaal

Laat de kinderen een plekje zoeken in de ruimte. U laat de kerkklokken horen door gebruik te maken van een muziekinstrument (triangel, tamboerijn, klankstaaf) of een echt klokje. Door de klok te luiden gaat u de dag door, de kinderen beelden uit wat u vertelt. De klok luidt 7 uur, iedereen wordt wakker, rekt zich uit en gaat zich wassen. De klok luidt 8 uur. We gaan naar school vandaag. De zon schijnt en iedereen loopt naar school, enz. Natuurlijk kunt u ook een ander verhaal bedenken, waarbij het luiden van de klok de rode draad is.

Er op uit

Bezoek met de kinderen een kerk in de buurt.

Veel kerken zijn in het bezit van de Stichting Oude Groninger Kerken. Op de site van de stichting is over elke kerk informatie te vinden en op welke manier de kerk te bezoeken is, zie www.groningerkerken.nl.

Voor kerken, die niet in het bezit van de Stichting Oude Groninger Kerken zijn, kunt u contact opnemen met de beheerder van de kerk.

Het is afhankelijk van de mogelijkheden of u met uw groep naar binnen kunt en de kerk kunt bekijken, het orgel kunt horen, vragen kunt stellen, even op de banken mag zitten, dingen aan mag raken enz. Laat de kinderen vertellen over wat ze zien, horen, ruiken en voelen. In de klas vertellen de kinderen (aan Ol de mol) wat ze hebben gezien, gehoord etc. Wat was het mooiste, leukste, meest grappige, spannendst.

Natuurlijk is het ook mogelijk Ol mee te nemen naar de kerk. Door Ol vragen te laten stellen kunt u de nieuwsgierigheid van de kinderen aanwakken en ze allerlei dingen laten ontdekken. Samen met Ol kunnen de kinderen het spelletje 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet' spelen.

In het Klokkengieterijmuseum in Heiligerlee kunnen de kinderen enorme kerkklokken zien, horen en voelen. Zie www.klokkengieterijmuseum.nl.

Verwerking

Houd tijdens de projectperiode kringgesprekken in de klas samen met OI. De kinderen kunnen aan OI vertellen en laten zien wat ze hebben geleerd, wat ze ontdekt hebben, wat ze gemaakt hebben. U kunt OI vragen laten stellen om de kinderen uit te dagen aan OI te vertellen wat ze te weten zijn gekomen.

U kunt de vertel/kijktafel aankleden door samen met de kinderen foto's te maken van allerlei onderdelen van de kerk. U kunt denken aan een deur, raam, bank, boek, beeld, preekstoel, orgel, doopvont enz. In de kerk zijn soms versieringen aangebracht, waarin voorwerpen te zien zijn. Hierbij maakt u woordkaarten. Natuurlijk wordt er extra aandacht besteed aan de letter van de week.

U kunt ook meer de richting op gaan van muziek en zelf een 'orgel' maken. Hiervoor verzamelt u allerlei flessen, die met verschillende hoeveelheden water worden gevuld. Door langs de opening van de fles te blazen maakt elke fles een ander geluid.

U kunt één van de kinderen OI de rol laten spelen. Om kinderen in de rol van OI te laten komen kunt u een simpel maskertje gebruiken. Afhankelijk van de mogelijkheden kan het 'verkleedpak' van OI worden uitgebreid. Het dramatiseren van OI kan in de speelhoek of in de kring.

Bestaand materiaal

www.groningerkerken.nl Op de homepage kunt u klikken op "Groninger Kerken Digitaal". Vervolgens klikt u op 'De Groninger Kerken'. Hier vindt u een lijst van de kerken die worden beheerd door de stichting. De kerken staan op alfabetische volgorde.

In Finsterwolde zit Orgelmakerij van der Putten BV. Winold van der Putten komt ook op scholen en maakt dan met de kinderen kleine blaaspijpjes. Verder is er een klein modelorgeltje gemaakt dat ook naar scholen toe kan.

Zie voor meer informatie en contactgegevens: www.orgelmakerij.nl en www.eeuwezijlstra.nl.

Het klooster in Ter Apel heeft ook lesmateriaal voor de allerjongsten. Meer informatie kunt u vinden op www.kloosterterapel.nl onder de kop 'Onderwijsprogramma's' of via de knop 'Groepsbezoek' en dan 'Educatie'.

Op de website www.mindmappenmetkleuters.nl vindt u informatie over het maken van een mindmap met kleuters. Het thema 'kerken en kloosters' kan goed uitgewerkt worden in een mindmap.

Op de website www.digischool.kennisnet.nl worden veel lesideeën over allerlei thema's aangereikt. U dient echter wel lid te worden van een community. Dit is kosteloos.

Boekentips

Wie maakt daar muziek? – Alain Crozon

Koosje maakt muziek – Vera de Backer

Hoofdstuk 5 | Naar de vesting

Inleiding

Start met het opzegversje en verwerk onderstaande informatie in een verhaal.

Als Ol tevoorschijn komt kijkt hij goed in het rond. Is dit echt of is het een droom? Het is echt, hij is gewoon bij z'n vriendjes in de klas. Hij wordt er soms zo moe van.

Een poosje geleden wilde Ol z'n nest een beetje aankleden met wat blaadjes en mos, dus kroop hij voorzichtig boven de grond. Waar was hij nu weer terechtgekomen? Natuurlijk zag

hij niet goed waar hij was, maar hij hoorde van alles. Er waren veel mensen en ze hadden allemaal dezelfde kleren aan. Er was nog iets vreemds, ze stonden stil en netjes op een rij. Ze bewogen niet, dat kon Ol wel zien. Opeens riep iemand: 'Voorwaarts, mars' en ineens begon iedereen tegelijk te lopen. De stem riep: 'Links, twee, drie, vier, links, twee, drie, vier'. Hij dacht ook een soort trompetgeluid(trompetgeschal) te horen en geroffel op trommels. Ol vond het heel spannend en hij kroop een stukje terug. Zou hij teruggaan naar z'n veilige holletje?

Hebben jullie al een idee waar Ol naar boven was gekomen?

De kinderen kunnen vragen stellen.
Durfde je nog een keertje te kijken Ol?
Rook je iets?
Wat hoorde je nog meer?
Voelde je ook iets?

Ol vertelt verder. Hij was toch wel heel nieuwsgierig en na een poosje stak hij voorzichtig z'n kopje weer boven de grond. Wauw, wat een lawaai. Hij hoorde allerlei knallen en het rook vreemd. Het leek wel of er iets in brand stond. Ol zag echter helemaal niets wat op vuur leek. Hij zag alleen maar mist en hij rook die branderige lucht. Opeens was er een enorme knal en voelde Ol de grond dreunen. Wat was dat in vredesnaam. Snel dook Ol onder de grond. Dit was toch echt te spannend. Wat een geluk dat hij een veilig holletje had. Hij voelde nog een keer de grond trillen en dreunen. Toen werd het stil. Ol dommelde zelfs een beetje in slaap, maar dat was niet de bedoeling. Voorzichtig kroop hij nog weer naar boven. Dat was vreemd. Er waren geen mensen te zien, er was geen rook, geen geknal, geen gedreun. Niets. Het was stil om hem heen. Hij draaide z'n kopje om en zag een groot ding staan. Het bewoog niet, het stond er maar stil te staan. Het leek op een buis, die schuin omhoog stond en er zaten wielen aan. Zou hij nu weer gedroomd hebben???

Ol is terechtgekomen bij een oud kanon. Het is al ontzettend lang geleden dat het kanon is gebruikt. Samen met Ol en de kinderen kunt u bespreken wat Ol in zijn droom heeft gezien. Misschien zijn er kinderen die wel eens in Bourtange geweest zijn en daarover kunnen vertellen.

Verdieping

In het Oldambt is weinig terug te zien van het vestingverleden en het staat daarom ver af van de belevingswereld van de kinderen in groep 1 en 2. Bovendien gaat dit vestingverleden niet samen met kastelen en ridders, zoals in sommige andere delen van Nederland. Dit heeft te maken met de ligging van dit deel van Nederland en met de tijdperiode. De tijd waarin vestingen en schansen werden aangelegd in deze omgeving, lag ver na de riddertijd. Natuurlijk kunt u er wel voor kiezen dit thema uit te werken in een thema over ridders en kastelen.

Er op uit

In het Oldambt is nog een stukje vestingverleden terug te vinden in Bad Nieuweschans en in Winschoten. In beide plaatsen is een vestingwandeling uitgezet. In de plaatsen Oudeschans en Bourtange zijn veel elementen in ere hersteld en gerestaureerd. De vesting Bourtange heeft voor scholen een aantal lesprogramma's. Deze zijn vooral bedoeld voor kinderen vanaf groep (3) 4.

Verwerking

Houd tijdens de projectperiode kringgesprekken in de klas samen met Ol. De kinderen kunnen aan Ol vertellen en laten zien wat ze hebben geleerd, wat ze ontdekt hebben, wat ze gemaakt hebben. U kunt Ol vragen laten stellen om de kinderen uit te dagen aan Ol te vertellen wat ze te weten zijn gekomen.

U kunt één van de kinderen Ol de mol laten spelen. Om kinderen in de rol van Ol te laten komen kunt u een simpel maskertje gebruiken. Afhankelijk van de mogelijkheden kan het 'verkleedpak' van Ol worden uitgebreid. Het dramatiseren van Ol kan in de speelhoek of in de kring.

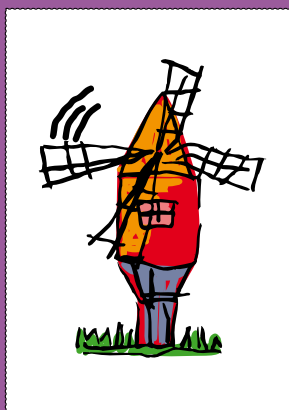
Bestaand materiaal

Op de website www.vestingsteden.nl kunt u via de knoppen 'Jeugd' en dan 'Bouwplaten' een bouwplaat van een kanon uitprinten. Voor de kinderen is deze bouwplaat te moeilijk, maar de bouwplaat is wel goed bruikbaar om te laten zien hoe een kanon er uit zag.

Op de website www.mindmappenmetkleuters.nl vindt u informatie over het maken van een mindmap met kleuters.

Op de website www.digischool.kennisnet.nl worden veel lesideeën over allerlei thema's aangereikt. U dient echter wel lid te worden van een community. Dit is kosteloos.

Als u verder wilt voortborduren op het thema ridders en kastelen kunt u kijken op de website www.kunststationcultuur.nl. U klikt achtereenvolgend op Lesmateriaal > Erfgoed in 9 thema's → Alle groepen primair onderwijs > Borgen Online

Extra thema | **Bij de molen****Inleiding**

Het thema 'de molen' is erg geschikt voor de groepen 1 en 2 en past ook bij deze thema's. De graanmolen heeft een link met het landschap (akkers) en de boerderijen, de poldermolen heeft een link met het water. In een aantal plaatsen in de gemeente Oldambt is een voorbeeld van een poldermolen of een graanmolen te vinden. Als u hier een apart thema van wilt maken kunt u opnieuw starten met het opzeggversje voor Ol de mol en onderstaande informatie verwerken in een verhaal.

Als Ol tevoorschijn komt is hij bijna niet te herkennen. Hij is helemaal wit. Dat is vreemd, een witte Ol de mol? Natuurlijk willen de kinderen weten wat er is gebeurd. Ol begint te vertellen. Zoals altijd kon hij z'n nieuwsgierigheid niet bedwingen en wilde hij wel weer eens een kijkje nemen boven de grond. Hij keek eens om zich heen en zag een eindje van zich af iets bewegen. Vreemd, hij zag iets langs flitsen, toen was het weer weg en daar kwam het weer en het was weer weg. Natuurlijk kon Ol het niet heel goed zien. Dat is nu eenmaal zo bij mollen.

Hebben jullie al een idee waar Ol naar boven was gekomen?

Ze kunnen vragen stellen.
 Rook je ook iets Ol?
 Waren er ook geluiden?
 Voelde je ook iets?

Wel gek. Telkens wanneer dat ding langs floepte voelde Ol een soort windvlaag. Hij rook ook iets. Aan de ene kant rook het wel lekker, maar aan de andere kant ook weer niet echt. Ol begon nieuwsgierig te worden en kroop zomaar helemaal tevoorschijn. Dat deed hij liever niet, maar hij was zo nieuwsgierig. Voorzichtig kroop hij dichterbij. Hij kon daardoor iets beter zien wat er steeds bewoog. Het ding ging de lucht in en er kwam ook meteen weer een nieuw ding aan. Het leek wel of die gekke dingen ergens aan vastzaten wat in het rond draaide. Ol ging door de deur die een eindje openstond. Dat had hij beter niet kunnen doen.....Voor dat hij het in de gaten had werd er iets over hem heen gegooid. Snel rende hij terug naar z'n molshoop en schoot vliegensvlug naar binnen.

Wat zou er gebeurd kunnen zijn?

Ol was bij een molen terechtgekomen. De molenaar was in de molen bezig en schrok misschien toen hij Ol zag. Hij bedacht zich niet en gooide een handvol pas gemalen meel naar Ol. Die schrok natuurlijk ook. In een gesprek praat u met de kinderen verder over molens. Wie weet waar in de buurt een molen staat, wie is er wel eens in een molen geweest, waar wordt een molen eigenlijk voor gebruikt?

Verdieping**Een kringgesprek**

Laat de kinderen vertellen wat ze allemaal weten over molens. Dit kan bijvoorbeeld door het maken van een mindmap.

Molens zijn heel lang geleden gebouwd.

Er zijn veel verschillende molens. Sommige molens malen graan, zo krijg je meel en daar kun je brood van bakken. Er zijn ook molens die water uit het kanaal of uit de polder kunnen pompen. En dan zijn er ook nog molens die werden gebruikt om papier te maken of hout te zagen.

De kinderen kunnen vast ook vertellen dat er wind nodig is om de molen te laten draaien.

Het is van belang de kinderen te laten weten dat de molens heel lang geleden zijn gebouwd. Ze draaien nog steeds en er wordt vaak ook nog meel in gemalen. Het brood dat we eten is bijna altijd gemaakt van meel dat in de fabriek is gemalen.

Hoe werkt een molen?

Het is best lastig om uit te leggen hoe een molen werkt. Daarvoor kunt u natuurlijk het beste een molen bezoeken.

Als u aan korrels graan kunt komen kunt u wel laten zien dat je de korrels fijn kunt malen door ze tussen twee stenen stuk te wrijven. Kinderen kunnen dit ook zelf proberen.

Het meel is klaar en nu?

Van meel kun je allerlei lekkere dingen maken. Natuurlijk kunnen er allerlei soorten brood van gebakken worden, maar je kunt er ook pannenkoeken van maken. In veel supermarkten is meel te koop dat ambachtelijk gemalen is. Wanneer u beschikt over een oven en/of een kookplaat dan kunt u eventueel met behulp van ouders echt brood en/of pannenkoeken gaan bakken.

Voor het maken van brooddeeg om mee te knutselen kunt u deeg maken op basis van de volgende hoeveelheden: 1,5 kopje bloem, 0,5 kopje water en 1 kopje zout. Dit deeg is niet eetbaar.

Door van tevoren koffie, kaneel of ecoline in het water te doen kunt u het deeg een kleurtje geven.

Een watermolen

Een watermolen werkt heel anders dan een molen die van de wind afhankelijk is. Er zijn diverse (bad) speelgoedmaterialen in de handel die de werking van een waterrad goed laten zien. Deze materialen kunnen goed worden gebruikt in de watertafel.

Verteltafel/kijktafel

Op de verteltafel/kijktafel kunt u voorwerpen en afbeeldingen laten verzamelen die te maken hebben met het onderwerp. Vervolgens kunt u de verzamelde voorwerpen en afbeeldingen gebruiken voor het uitvoeren van verschillende opdrachten en activiteiten. U kunt denken aan:

- Plaatsen van woordkaarten
- Plaatsen van letterkaarten
- Voorwerpen e.d. bij elkaar zoeken met dezelfde letter/klank
- Rijnwoorden bedenken
- Over een voorwerp/afbeelding zoveel mogelijk laten vertellen
- Een kimpel doen met een aantal voorwerpen
- Een voorwerp beschrijven en laten raden welk voorwerp bedoeld wordt
- Voorwerpen en afbeeldingen laten rubriceren.
- Teloefeningen
- Begrippen oefenen (pak de middelste, de laatste, leg deze er naast....)

Er op uit

In de omgeving zijn diverse molens te vinden. Een aantal daarvan zijn, meestal op afspraak, ook te bezoeken.

U kunt denken aan de graanmolens in Winschoten en Ganzedijk of de poldermolens in Nieuw-Scheemda.

Verwerking

Een eigen windmolentje is te maken met behulp van een vouwblaadje, een speld en een limonaderietje en eventueel een kurk. U kunt ook een molen maken met als basis een melkpak, een wc-rolletje of een zelfgemaakte rol van stevig karton. De kinderen kunnen misschien zelf bedenken hoe je wieken kunt maken en hoe je ze kunt laten draaien.

De speelhoek kan ingericht worden als bakkerij en winkel. Met het bovenstaande brooddeegrecept kunnen 'echte' broodjes en koekjes worden gemaakt.

Een andere invulling van de speelhoek is een maalfabriek. U kunt allerlei molentjes (laten) verzamelen waar je mee kunt malen. Denk bijvoorbeeld aan een pepermolen, een koffiemolen, een groentemolen. U kunt het aanvullen met raspers in verschillende soorten en maten, een vijzel, allerlei stenen. In bakjes verzamelt u allerlei materialen die de kinderen kunnen malen. Dat kunnen koffiebonen en peperkorrels zijn, maar ook allerlei vruchten en zaden, zoals eikels, kastanjes, noten.

U kunt de vertel/kijktafel aankleden door samen met de kinderen foto's te maken van allerlei onderdelen van de molen. Afhankelijk van de mogelijkheden kan het hele proces van graankorrel tot brood worden vastgelegd in foto's. Hierbij maakt u woordkaarten. De kinderen kunnen aan de hand van de foto's vertellen hoe alles in z'n werk gaat.

Natuurlijk wordt er extra aandacht besteed aan de letter van de week.

De watertafel kunt u vullen met graankorrels in plaats van met water of zand.

Houd tijdens de projectperiode kringgesprekken in de klas samen met Ol. De kinderen kunnen aan Ol vertellen en laten zien wat ze hebben geleerd, wat ze ontdekt hebben, wat ze gemaakt hebben. U kunt Ol vragen laten stellen om de kinderen uit te dagen aan Ol te vertellen wat ze te weten zijn gekomen.

U kunt één van de kinderen Ol de mol laten spelen. Om kinderen in de rol van Ol te laten komen kunt u een simpel maskertje gebruiken. Afhankelijk van de mogelijkheden kan het 'verkleedpak' van Ol worden uitgebreid. Het dramatiseren van Ol kan in de speelhoek of in de kring.

Bestaand materiaal

Op de website www.mindmappenmetkleuters.nl vindt u informatie over het maken van een mindmap met kleuters. Het thema 'molens' kan goed uitgewerkt worden in een mindmap.

Speciaal voor groep 1 en 2 is het lespakket 'Molenmuis' ontwikkeld. Meer informatie hierover kunt u vinden op de site www.museumhuisgroningen.nl. Het pakket bestaat uit een prentenboek, een spelwerkboek, een handleiding en een Cd-rom.

Op de website www.moleneducatief.nl is veel over molens te vinden. De site is vooral geschikt voor oudere kinderen. Er staan echter wel filmpjes op, die ook in groep 1 en 2 gebruikt kunnen worden. Daarnaast kunt u er meer informatie vinden allerlei verschillende molens, het knutselen van een molentje, kleurplaten zijn er te downloaden en via de tab 'links' zijn er nog meer mogelijkheden om informatie te vinden.

Het Groninger Molenhuis heeft een leskist ontwikkeld over molens met als titel 'Met de molenaarsknecht de molen in'.

Voorafgaand aan het bezoek van een schoolklas aan een molen komt de molenaarsknecht op school met een kist vol bijzondere voorwerpen.

Na afloop van het bezoek blijft de leskist op school achter. Ook het prentenboek 'De Molenmuis' is in de leskist opgenomen.

Zie voor meer informatie de website www.groningermolens.nl.

Boekentips

Bontje het katje van de molenaar – Gretchen Woelfle (dit is een historisch boekje en niet in eerste instantie bedoeld voor kleuters. Bij de grote tekeningen is wel een mooi verhaal te vertellen)

Een dikke vette pannenkoek – Loek Koopmans

De bakker – Liesbeth Slegers

Het rode kippetje – Max Velthuis

De molenmuis – Tjibbe Veldkamp

